

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (за період 16.04 – 30.04.2022 р.)

Бюджетна політика

Після двох місяців широкомасштабної війни, яку РФ розгорнула проти України, перед нашою державою постали виклики в галузі бюджетної політики щодо ефективного перерозподілу обмежених бюджетних коштів. Основним інструментом управління нині є резервний фонд держбюджету. Верховна Рада України проголосувала зміни до Державного бюджету України для збільшення його обсягу. Уряд своїми розпорядженнями регулярно здійснює виділення коштів із резервного фонду, насамперед для потреб Міноборони та МВС. Важливими напрямками видатків стали також підтримка безробітних та внутрішньо переміщених осіб, відновлення звільнених територій.

Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» від 21 квітня 2022 р. № 2218-IX¹. Цим Законом збільшено на 200 млрд грн видатки загального фонду державного бюджету за бюджетною програмою «Резервний фонд» (рис. 1) за рахунок збільшення на цю суму державних запозичень (з відповідним збільшенням граничних обсягів державного боргу та дефіциту державного бюджету). При цьому додаткові кошти резервного фонду державного бюджету спрямовуються виключно на здійснення заходів щодо забезпечення безпеки та оборони, фінансової підтримки внутрішньо переміщених осіб. Загалом цей Закон дасть можливість акумулювати значні кошти резервного фонду державного бюджету, що в оперативному порядку спрямовуватимуться на забезпечення потреб сектору безпеки та оборони для відсічі широкомасштабній збройній агресії РФ проти України та вирішення невідкладних питань стосовно підтримки внутрішньо переміщених осіб.

¹ Див.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2218-20#Text>

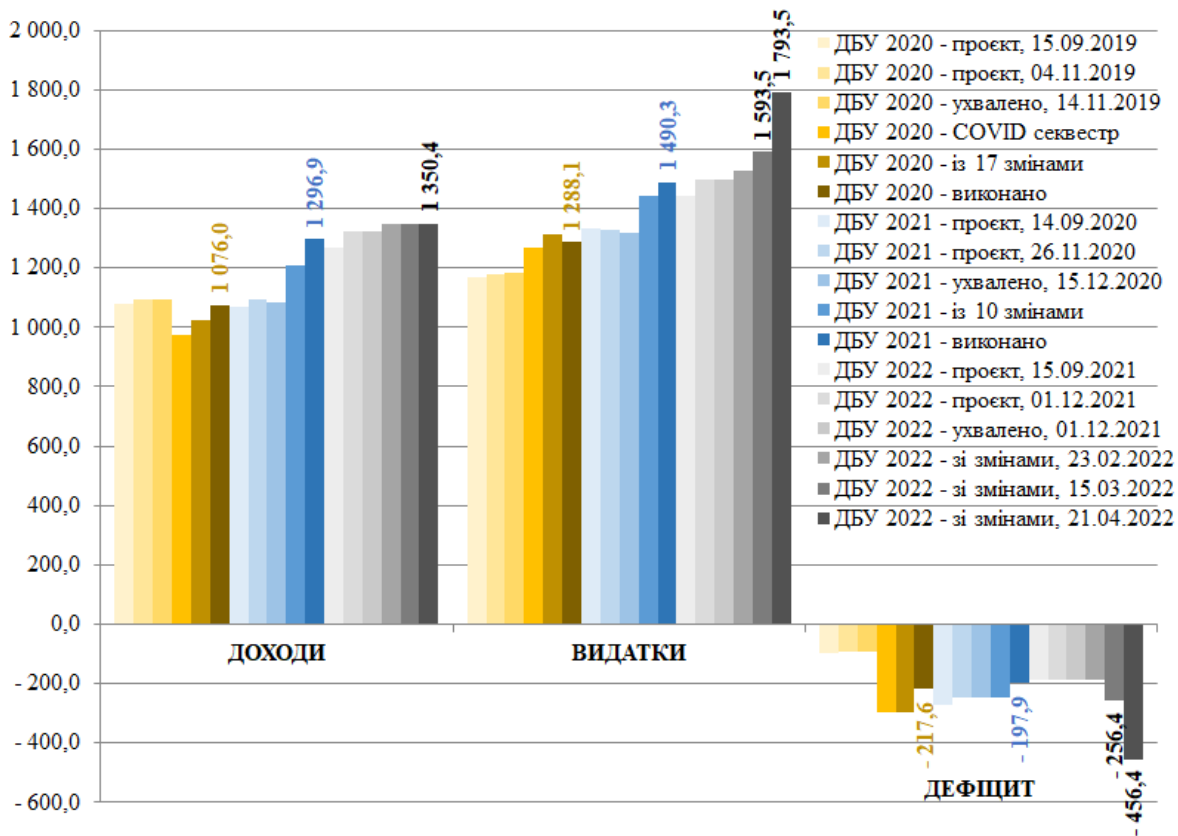

Рис. 1. Основні показники Державного бюджету України в 2020–2022 рр., млрд грн

Джерело: складено за даними порталу Верховної Ради України та Державної казначейської служби України.

Кабінет Міністрів України (КМУ) впродовж другої половини квітня 2022 р. вісім разів здійснював виділення коштів із резервного фонду державного бюджету (рис. 2), зокрема:

- Міністерству економіки – 1 259,2 млн грн для забезпечення виплати Фондом загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття допомоги по безробіттю (розпорядження КМУ від 15 квітня 2022 р. № 289-р);

- Міністерству внутрішніх справ – 17 078,2 млн грн; Міністерству оборони – 15 950 млн грн; Головному управлінню розвідки Міністерства оборони – 285 млн грн; Міністерству внутрішніх справ (для Державної служби з надзвичайних ситуацій) – 555,4 млн грн для утримання додаткової штатної чисельності утворених піротехнічних підрозділів та аварійно-рятувальних частин (розпорядження КМУ від 19 квітня 2022 р. № 296-р, № 297-р, № 301-р, 302-р);

- обласним державним адміністраціям для відповідних обласних

військових адміністрацій – 2,7 млн грн з метою покриття витрат за березень 2022 р. власників жилих приміщень приватного житлового фонду, які безоплатно розміщували в цих приміщеннях внутрішньо переміщених осіб (розпорядження КМУ від 19 квітня 2022 р. № 298-р);

● Міністерству розвитку громад та територій – 150 млн грн з метою ліквідації наслідків бойових дій та відновлення процесу надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення комунальним підприємством «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради (розпорядження КМУ від 26 квітня 2022 р. № 305-р);

● Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів (для Державного агентства водних ресурсів) – 160 млн грн для здійснення заходів, пов'язаних з подачею води для забезпечення водопостачання населення та підвищення обороноздатності держави (розпорядження КМУ від 26 квітня 2022 р. № 306-р).

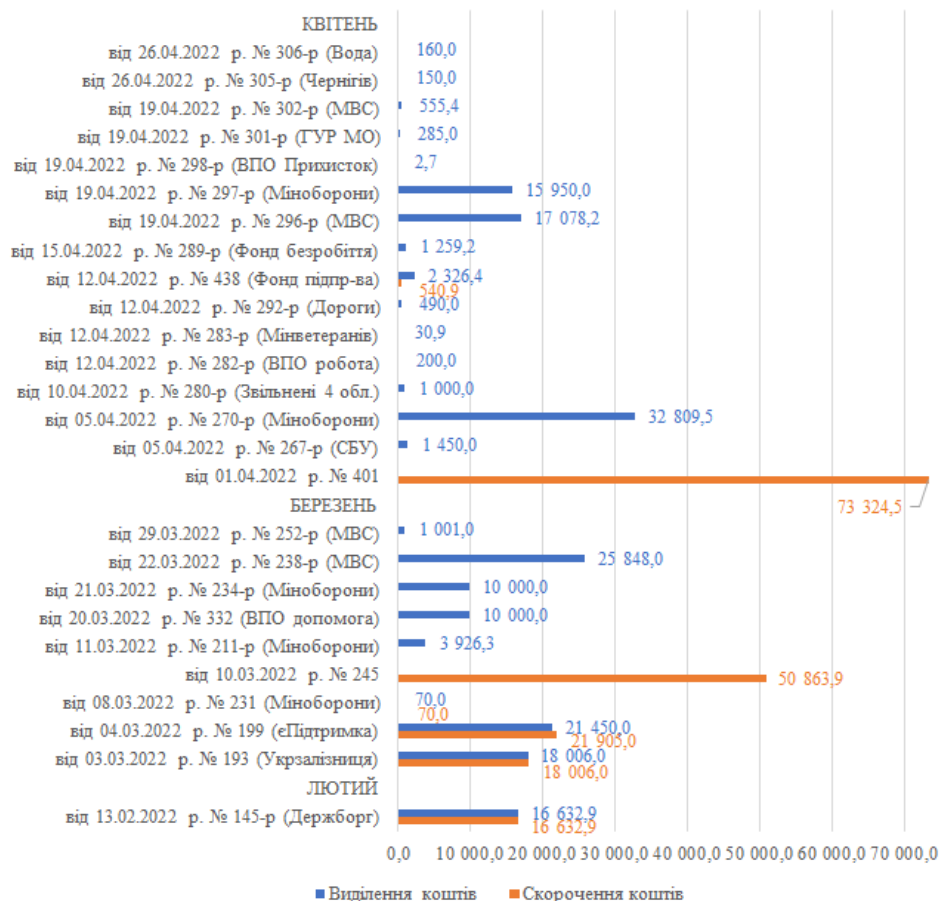

Рис. 2. Основні показники спрямування коштів та виділення коштів до/з резервного фонду Державного бюджету України в 2022 р., млн грн

Джерело: складено за даними постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України.

Виплата квітневих пенсій профінансована на 100 %. Міністерство соціальної політики України 27 квітня 2022 р. повідомило, що на пенсійні виплати за квітень спрямовано 48,5 млрд грн, зокрема 10,9 млрд грн – на виплату пенсій через АТ «Укрпошта» та 37,6 млрд грн – на виплату пенсій через уповноважені банки. Уповноважені банки зарахували на рахунки пенсіонерів 100 % виплат. Звичайно, складніша ситуація з доставкою пенсій за місцем проживання у населених пунктах, де відбуваються бойові дії, або тих, що оточені ворогом. Проте працівники Укрпошти, незважаючи на небезпеку та складнощі, вже забезпечили доставку понад 87 % профінансованих пенсій. Причому кошти на виплату пенсій в окремих регіонах було перераховано авансом, ще наприкінці березня. Зокрема, 25–27 березня в повному обсязі було профінансовано банкам та Укрпошті виплату квітневих пенсій у Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Херсонській та Чернігівській областях.

Упродовж квітня перераховано понад 4,1 млрд грн для виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. Міністерство соціальної політики 30 квітня 2022 р. повідомило, що в травні буде продовжено фінансування виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам за березень та квітень відповідно до того, як надходитиме інформація від областей. Згідно із рішенням Кабінету Міністрів України допомога на проживання внутрішньо переміщеним особам надається в таких розмірах: для осіб з інвалідністю та дітей – 3 тис. грн; для інших осіб – 2 тис. грн. Така допомога на проживання не оподатковується податком на доходи фізичних осіб та не враховується при обчисленні сукупного доходу домогосподарства під час призначення інших видів соціальної допомоги. Виплата допомоги на проживання не припиняється внутрішньо переміщеним особам, які повернулись до місця постійного проживання, але є власниками нерухомого майна, знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених воєнною агресією РФ, і подали заявку на відшкодування відповідних втрат, зокрема через Єдиний державний вебпортал електронних послуг. Заяву на допомогу на проживання можна подати дистанційно через застосунок «Дія» або особисто через органи соціального захисту населення, уповноваженої особи громади або ЦНАП.

З метою забезпечення належного фінансування бюджетних видатків Україна веде інтенсивні перемовини з міжнародними партнерами про залучення фінансової допомоги.

Президент України Володимир Зеленський узяв участь у Весняних зборах МВФ та Світового Банку (18–25 квітня 2022 р., м. Вашингтон, США), що проходили за участі міністрів фінансів та голів центробанків країн – членів G20. У своєму онлайн-виступі він зазначив, що Україна потребує підтримки обсягом до 7 млрд дол. США щомісяця, а прем'єр-міністр Денис Шмигаль зауважив, що для покриття дефіциту бюджету необхідно до 5 млрд дол. США щомісяця. Міністр фінансів України разом із представниками НБУ взяли участь у засіданнях Міжнародного валютного і фінансового комітету, що також

проводилися в рамках цього міжнародного заходу. Під час зустрічей із директором-розпорядником МВФ Крісталіною Георгієвою, президентом Світового банку Девідом Малпасом, а також із командами цих організацій було узгоджено розрахунки стосовно необхідного для гуманітарних і цивільних потреб фінансування обсягом 5 млрд дол. США щомісяця протягом наступних трьох місяців.

Крім того, в межах Зборів було проведено кілька двосторонніх зустрічей з міністрами фінансів Німеччини, Італії, Великої Британії, Франції, США, Канади та інших країн. Міністр економіки та фінансів Італії Даніеле Франко підтвердив намір італійського уряду надати Україні кредит у розмірі 200 млн євро. Йшлося й про те, що вже розпочато підготовку угоди про наступний кредит обсягом 150 млн євро від Німеччини, який надається задля підтримки макрофінансової стабільності України².

Україна продовжує успішно розміщувати на ринкових аукціонах військові облігації та залучає комерційне фінансування до державного бюджету. За результатами розміщення 26 квітня 2022 р. облігацій внутрішньої державної позики, до державного бюджету залучено 12,9 млрд грн, за даними від 19 квітня 2022 р. – 3,6 млрд грн (за курсом НБУ).

Доходність річних військових облігацій становить 11 %. Це приблизно той самий рівень, на якому уряд залучав кошти для покриття дефіциту бюджету до війни. Частину випуску викуповує Національний банк України, але основна ставка робиться на банківський сектор та приватних покупців: пересічних громадян, бізнесменів, іноземних інвесторів. Розміщення військових облігацій щовівторка проводить Міністерство фінансів. В аукціонах беруть участь лише первинні дилери, тобто банки, які вкладають власні кошти або кошти клієнтів. Придбавши облігації, первинні дилери зазвичай виставляють частину з них на продаж на вторинному ринку. Йдеться про фондові біржі, через які придбати цінні папери можуть усі охочі без обмежень. В умовах війни держава та учасники ринку максимально спростили процедуру інвестування у військові облігації. Для фізичних осіб достатньо паспорта та ідентифікаційного коду, для юридичних осіб – коду ЄДРПОУ та рахунку в банку.

Пересічні громадяни можуть придбати військові облігації навіть через мобільний застосунок. Таку можливість надають «БТС-брокер» (застосунок BondUA), «УНІВЕР капітал» (Wotan для iOS та Android), «Інвестиційний капітал Україна» (online.icu), ПриватБанк (Privat24).

² Sergii Marchenko: “We need 5 billion dollars per month to keep Ukraine going”. 2022. 28 Apr. URL: https://www.corriere.it/esteri/22_aprile_28/sergii-marchenko-we-need-5-billion-dollars-month-to-keep-ukraine-going-d6b7b848-c661-11ec-9e9f-dc9d68fb1bc9.shtml